

ภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ในอาเซียน

The Leadership in Sangha Governance in ASEAN Community

ธานี สุวรรณประทีป
Thanee Suwanprateep^๑

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ ๑) เพื่อศึกษาหลักการและความสำคัญของภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ในประชาคมอาเซียน ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ใช้ส่งเสริมภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ๓) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ของภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ในประชาคมอาเซียน: กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศกัมพูชา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาภาคเอกสารและภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ในอาเซียนมี ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) ผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ไม่ควรมัวคึดและมีปาปนิกรธรรม ๒) ผู้นำด้านศาสนศึกษาควรมีอิทธิบาทและพหุสูต ๓) ผู้นำด้านศึกษาสงเคราะห์ควรมีภavana และมีกัลยาณมิตร ๔) ผู้นำด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรมีลักษณะพระธรรมกถึกและใช้พุทธวิธีการสอน ๕) ผู้นำด้านสาธารณูปการควรมีหลักสัปปายะและหลักปาปนิกรธรรม ๖) ผู้นำด้านสาธารณสงเคราะห์ควรมีพรหมวิหารและสังคหัตถ์

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, ด้านการปกครอง,ประชาคมอาเซียน

^๑ สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาหลีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม Pali Buddhism, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksa Buddhagosa Campus Nakornphathom, Thailand.

Abstract

This research paper focuses on;1) studying the principle and importance of leadership for Sangha governance in ASEAN community,2) studying Buddhist doctrine to promote the leadership and 3) presenting the leadership knowledge of Sangha governance in ASEAN community, a case of Thailand and Cambodia. The research methodology was qualitative by collecting documents and deep interviews of target group. The findings were that the leadership of Sangha governance in ASEAN community was found in 6 aspects;1) administrative leaders should not have bias but holding the qualities of a successful businessman, 2) religious studies leaders should contain great efforts and right knowledge, 3) educational welfare leaders should hold well-development and friendly characters, 4) Buddhism propagation leader should hold Buddhist knowledge and Buddha's way of teaching 5) public assistance leader should have Sappāya and Pāpaṇikadhamma, 6) public welfare leader should follow Brahmavihāra and Buddhist principles of service.

Keywords: leadership, governance, ASEAN community

๑. บทนำ

การปกครองในองค์กรหน่วยงานต่างๆ ผู้นำเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวขององค์กร ผู้นำเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลในการบังคับบัญชา มอบหมายงานในการกำกับดูแลให้เป็นไปตามเป้าหมายขององค์กร ผู้นำเป็นผู้ประสานความต้องการของบุคคล ความต้องการของงานและความต้องการขององค์กรเข้าด้วยกัน^๒

ในด้านพระพุทธศาสนานั้นได้ถือกำเนิดขึ้นมาเป็นระยะเวลาสองพันกว่าปี เป็นศาสนาที่มีคำสอนเน้นการกระทำ ศีล สมาธิ และปัญญา มีหลักธรรมคำสอนที่สามารถทดสอบและพิสูจน์ได้ตามแนวทางวิทยาศาสตร์มีหลักในการบริหาร การพัฒนาตน บริหารพัฒนาคน บริหารพัฒนางาน ในปัจจุบันเรียกว่า การบริหารการพัฒนา ทั้งนี้ในการบริหารการพัฒนาองค์กรใดๆ ถ้าขาดความรู้ความเข้าใจการบริหารการพัฒนาไปสู่

^๒ เนตรพัฒนา ยาวีราช, *ภาวะผู้นำ และผู้นำเชิงกลยุทธ์*, พิมพ์ครั้งที่ ๕,

(กรุงเทพมหานคร : บริษัท เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส จำกัด, ๒๕๕๙), หน้า ๘.

ความเจริญได้แล้วจำเป็นต้องนำหลักธรรมไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้เหมาะสมกับบุคลากร ให้มีคุณภาพ ถูกต้อง มีความเหมาะสมกับบ้านเมืองและนำหลักธรรมนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้มีความบริสุทธิ์ ความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และส่งเสริมเพิ่มพูน ในการบริหารงานพัฒนาและการปรับปรุงให้องค์กรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า “ความเป็นผู้นำ” นั้นเอง

เมื่อกล่าวถึงผู้นำหรือภาวะผู้นำแล้ว แล้วย่อมมีหลายประเภทแน่นอน ซึ่งสังคมต่างๆ สังคมย่อมมีผู้นำ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ในการนำสมาชิกของสังคมไปสู่เป้าหมายที่วางเอาไว้ร่วมกัน หรือบางทีคนๆ เดียวอาจเป็นผู้นำในเรื่องต่าง ๆ ได้หลายเรื่อง ขึ้นอยู่กับสมมุติตำแหน่ง กาลเวลา หรือบทบาทที่แสดงออกในขณะนั้นๆ เช่น ผู้นำความคิด ผู้นำการเมือง ผู้นำมวลชน ผู้นำสังคมประเทศชาติ

แต่ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเฉพาะผู้นำด้านศีลธรรม จิต วิญญาณ อุดมคติ ศาสนา ความดีงาม และสันติภาพที่แท้จริงของโลก หรือผู้นำระดับโลก นั่นก็คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง พระองค์ทรงได้รับยกย่องว่าเป็น “สัตถา เทวมนุสสานัง” (สัตถา เทวมนุสสานัง) คือทรงเป็นศาสดาหรือครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย และเป็น “โลกวิทู” ผู้ทรงรู้โลกทั้ง ๓ คือ มนุษย์ เทวดา และพรหมโลก อีกทั้งยังเป็น “ธรรมวิทู” คือ รู้ธรรมอย่างแจ่มแจ้ง ซึ่งการปฏิบัติขึ้น การตรัสรู้ และการแสดงธรรมเผยแผ่ศาสนาออกไปล้วนแต่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของพหุชน เพื่อความกรุณาต่อชาวโลก

ในทัศนะของพระพุทธศาสนาถือว่าการเป็นผู้นำนั้นต้องมีคุณสมบัติหลายอย่าง โดยเฉพาะคุณสมบัติตามหลักภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนา จึงจะทำให้ผู้ตามเกิดความเชื่อมั่นและเป็นผู้ตามที่ทำให้ความร่วมมือเพื่อที่จะนำสังคมไปสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) สมณศักดิ์ขณะที่เป็นพระธรรมปิฎก ได้กล่าวถึงความเป็นผู้ผู้นำไว้ว่า

“เมื่อฝูงโค যায়ข้ามน้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปคด โคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไปคดตามกัน เพราะมีผู้นำที่ไปคดฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้น บุคคลผู้ใดได้รับสมมติให้เป็นใหญ่ หากบุคคลผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม ประชาชนนอกนั้นก็ประพฤติชั่วเสียหายแฉวันแฉคืนทั้งหมดก็จะยากเชิญ หากผู้ปกครองเป็นผู้ไร้ธรรม

เมื่อฝูงโค যায়ข้ามน้ำ ถ้าโคจ่าฝูงไปตรง โคหมดทั้งฝูงนั้นก็ไปตรงตามกัน เพราะมีผู้นำที่ไปตรงฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้น บุคคลใดได้รับสมมติให้เป็นใหญ่ หากบุคคลผู้นั้นประพฤติชอบธรรมหมู่ประชาชนนอกนั้นก็พลอยดำเนินตาม ทั้งแฉวันแฉคืนก็จะอยู่เป็นสุข หากผู้ปกครองตั้งอยู่ในธรรม”

พระพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้นำต่อความอยู่รอด สวัสดิภาพ และสันติสุขของสังคมและประเทศชาติทั้งหมด พระพุทธเจ้าในฐานะที่ทรงเป็นผู้นำ หรือนายกนั้น ทรงมีคุณสมบัติอย่างไร เรื่องนี้ไม่อาจจะบรรยายได้โดยละเอียด แต่จะพูดถึงลักษณะที่เด่น ๆ ที่พระพุทธองค์ตรัสไว้เองประการแรก ในที่แห่งหนึ่ง พระพุทธองค์ตรัสว่า “เราเป็นกัลยาณมิตรของสัตว์ทั้งหลาย อาศัยเราเป็นกัลยาณมิตร สัตว์ทั้งหลายก็พ้นไปได้จากทุกข์ทั้งปวง” พุทธพจน์นี้เป็นข้อที่

แสดงความเป็นกัลยาณมิตรนี้แหละคือ
ลักษณะสำคัญที่เด่นของความเป็นผู้นำ

ฉะนั้น การสร้างหรือพัฒนาคนของ
หน่วยงานหรือองค์กรจึงถือว่ามีค่าเป็น
อย่างยิ่งเพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ความ
สามารถมีคุณภาพ ในการทำหน้าที่เป็น
หัวหน้างานเป็นผู้บริหารซึ่งจะนำองค์กรสู่
ความสำเร็จตามเป้าหมาย^๓

ภาวะผู้นำในด้านการปกครองคณะ
สงฆ์ที่เห็นได้ชัด คือ การที่พระพุทธองค์ได้
ประกาศแนวความคิดในการอยู่ร่วมกันใน
สังคมชั้นใหม่ โดยได้ทรงวางกรอบทางสังคม
ด้วยการแบ่งศาสนิกชนของพุทธศาสนา
ออกเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ๆ ที่เรียกว่าพุทธบริษัท
๔ ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และ
ทรงตั้งปณิธานในการเผยแผ่แนวความคิดของ
พระองค์ ดังปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร

“ดูกรมารผู้มีบาป トラบใดที่พุทธ
บริษัท ๔ ผู้เป็นสาวกของเรา ยังไม่เฉียบแหลม
ไม่ได้รับคำแนะนำ ไม่แกลั๊กกล้า ไม่เป็นพหูสูต
ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่
ปฏิบัติชอบ ไม่ประพฤติตามธรรมตามธรรม
เรียนกับอาจารย์ของตนแล้วยังบอก แสดง
บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย จำแนก กระทบทำให้
ง่ายไม่ได้ ยังแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ข่มขี่
ปรับปวาทที่บังเกิดขึ้นให้เรี่ยบริ้อยโดย
สหธรรมไม่ได้ เพียงใด เราจักไม่ปรินิพพาน
เพียงนั้น”^๔

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต),
ภาวะผู้นำ ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนา
ประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ธรรมสภา, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐.

^๔ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๑๖๘/๑๑๘.

การปกครองคณะสงฆ์มีมาตั้งแต่สมัย
พุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้นำที่มีหน้าที่
ในการดูแลปกครองคณะสงฆ์ แม้ว่าจะเกิด
ปัญหาจากภายในและภายนอกคณะสงฆ์ก็ตาม
พระพุทธองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถปกครอง
คณะสงฆ์ ให้รอดพ้นจากภัยต่างๆ ได้
จนกระทั่งเสด็จดับขันธปรินิพพาน หลังจากที่
พระพุทธองค์เสด็จปรินิพพานแล้ว พระ
มหากัสสปะเป็นสาวกสำคัญยิ่งที่ได้รับการ
คัดเลือกจากคณะสงฆ์ให้เป็นประธานใหญ่ใน
การทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ที่ถ้ำสัตตบรรณ ใน
เขาเวภาระ เขตกรุงราชคฤห์^๕

สังคมที่พระพุทธองค์จัดตั้งขึ้นเป็น
สังคมตัวอย่างและทรงปกครองดูแล คือ สังคม
สงฆ์โดยทรงใช้วิธีการทำให้มีระบบการที่
มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน และมีระเบียบ
แบบแผนในการอยู่ ตลอดจนวิธีการดำเนิน
กิจกรรมเพื่อให้มนุษย์เหล่านั้นได้รับประโยชน์
จากการสอนของพระองค์อย่างเต็มที่^๖

แต่ในการศึกษาถึงภาวะผู้นำในด้
การปกครองพระพุทธานุชาตินั้น จำเป็น
จะต้องอาศัยศาสตร์สมัยใหม่ เข้ามาใช้เป็น
กรอบในการวิเคราะห์ เทียบเคียงข้อมูลต่างๆ
ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา และที่
นักปราชญ์ทั้งหลายท่านได้อธิบายไว้ เพื่อให้
มองเห็นเป็นรูปธรรมมากที่สุดอันจะทำให้เรา

^๕ สง่า หล่อสำราญ, ตำนานพระ
พุทธสาวก, (กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการ
พิมพ์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

^๖ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต),
นิติศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๔,
(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม,
๒๕๕๓), หน้า ๑๔.

ได้รู้แนวคิดในการบริหารองค์กร และภาวะความเป็นผู้นำของพระพุทธองค์ แต่การศึกษานั้นจะอาศัยศาสตร์สมัยใหม่เพียงอย่างเดียวคงไม่พอ เพราะศาสตร์สมัยใหม่เป็นคิดทางฝ่ายตะวันตกเสียเป็นส่วนมาก และการที่จะนำมาอธิบายแนวคิดทางตะวันออกคงจะไม่ครอบคลุมเสียทีเดียว ดังที่ ปรีชา ช่างขวัญยืน ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “แนวทางในการวิเคราะห์หากอาศัยแนวตะวันตกมากก็จะทำให้กลายเป็นพิจารณาลำเอียงและแคบได้หากเรื่องนั้นๆ พระพุทธศาสนามีแนวความคิดที่กว้างกว่า แต่การวิเคราะห์แนวตะวันตกก็อาจทำให้เป็นกลไกของระบบได้ดีกว่า”^๗

การศึกษาให้ชัดเจนในเรื่องเหล่านี้จะทำให้เราได้เข้าถึงระบบและลำดับความเป็นมาที่วิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องขององค์กร คณะสงฆ์ และพุทธภาวะในการเป็นภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมในด้านการปกครองคณะสงฆ์ในประชาคมอาเซียน อันจะทำให้เรานำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ ทั้งทางคณะสงฆ์และองค์กรทางสังคมโดยทั่วไป เพื่อให้เกิดประโยชน์และความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานทั้งของส่วนตนและของส่วนรวม จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ต้องการศึกษเกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ในประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศกัมพูชาเพื่อจรรโลง

^๗ พระมหาจรัญโรจน์ ธมมภูมเมธี (ศิริพันธ์), การศึกษาวิเคราะห์หลักภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาท, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

พระพุทธศาสนาให้เจริญมั่นคงในปัจจุบันและอนาคตและก้าวสู่ประชาคมอาเซียนและระดับนานาชาติ

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ในอาเซียน” สำหรับวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอในบทความนี้มี ๓ ข้อ คือ

๑. เพื่อเพื่อศึกษาหลักการและความสำคัญของภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ในประชาคมอาเซียน

๒. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ใช้ส่งเสริมภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนา

๓. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้ของภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ในประชาคมอาเซียน : กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศกัมพูชา

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย/รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยศึกษาภาคเอกสาร และภาคสนาม ด้วยการศึกษาค้นคว้าเอกสาร โดยรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา พระไตรปิฎก อรรถกถา เอกสารวิชาการ ตำรา หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์กลุ่ม เพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากกลุ่มเป้าหมายที่เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยจัดลำดับการดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนไว้ดังนี้

๑. เริ่มจากการศึกษารวบรวมชุดความรู้ หลักการและความสำคัญของหลักการ

และความสำคัญของภาวะผู้นำด้านกิจการ คณะสงฆ์ด้านการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย-กัมพูชา ตามพระธรรมวินัย ตามกฎหมายบ้านเมือง ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

๒. รวมถึงภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย-กัมพูชา ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านศาสนสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ รวมถึงหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของคณะสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนา นำข้อมูลที่ได้มาจัดลำดับความสำคัญ วิเคราะห์ เชื่อมโยงให้สัมพันธ์กันและการอ้างอิงจากแหล่งที่มา

๓. เมื่อได้ข้อมูลที่ได้กล่าวไปข้างต้น โดยการรวบรวมมาตรวจสอบหาความถูกต้องให้ครอบคลุมครบถ้วน จัดลำดับตามกลุ่มเนื้อหา เพื่อออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแล้วลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยวิธีการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยผู้วิจัยแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ไทย และกลุ่มผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์กัมพูชา นำข้อมูลทั้งหมดมาเรียบเรียง วิเคราะห์ สังเคราะห์ บูรณาการ เพื่อตอบปัญหาการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๔. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยทั้งหมดมาสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ นำเสนอแนวทางปฏิบัติที่เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย และประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาวิจัย

๕. นำเสนอข้อมูลการวิจัยที่เป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และจัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

๖. พัฒนางานวิจัยให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำด้านการปกครองในประชาคมอาเซียน

๔. ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ได้ค้นพบประเด็นที่ตอบวัตถุประสงค์ดังนี้

หลักการและความสำคัญของภาวะผู้นำ กล่าวถึงความหมายของผู้นำ คือผู้ที่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่นในกลุ่ม มีบทบาทสำคัญในการนำกลุ่มไปสู่ความสำเร็จ ตามเป้าหมายในการทำงาน ดังนั้น ผู้นำคือผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง การแต่งตั้ง การยกย่องจากกลุ่มชน เพื่อให้เป็นหัวหน้า เนื่องจากเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีอิทธิพลในการนำหรือจูงใจผู้อื่น ให้กระทำหรือดำเนินกิจการต่างๆ ของกลุ่มหรือของตนเองให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ และผู้นำต้องเป็นผู้มีคุณธรรม มีศีลธรรมจึงจะว่ากล่าวตักเตือนและลงโทษบุคคลอื่นๆ ได้ ผู้นำนั้นมีบทบาทในการวางแผนงาน การสั่งการ การตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย การควบคุมดูแลงานสนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนรับผิดชอบต่อการงานต่างๆ และผลักดันงานต่างๆ สำเร็จเป็นไปตามจุดหมายที่ตั้งไว้ ส่วนการปกครองคณะสงฆ์นับตั้งแต่สมัยพุทธกาล การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยพุทธกาล ในระยะเริ่มต้นพระพุทธเจ้าเป็นผู้ดูแลทั้งหมด ตั้งแต่การบวชด้วยวิธีเอหิภิกขุ-

อุปสัมปทา การรับไตรสรณะคมน์ ปัญหาพยากรณ์อุปสัมปทา พุทธอุปสัมปทา รวมถึงการบวชที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้เองทุกประเภท อนุโลมเข้าในการบวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา ทั้งหมด ต่อมาการบวชด้วยติสรณคมนูปสัมปทา ทรงอนุญาตให้พระสาวกดำเนินการ และการบวชที่มอบให้พระสงฆ์เป็นใหญ่ในการให้การอุปสมบท คือ ญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา อันเป็นการบวชแบบเดียวที่ยังใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อมีผู้บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนามากขึ้นก็ต้องมีกฎระเบียบข้อบังคับ เพื่อความเรียบร้อยของสงฆ์ พระสารีบุตรจึงทูลขอให้พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท แต่พระองค์ทรงปฏิเสธ ต่อเมื่อเกิดความไม่ดีไม่งามขึ้นในสงฆ์ จึงมีการบัญญัติสิกขาบทขึ้น คือพระธรรมวินัย ต่อมาก็ได้เป็นรูปแบบการปกครองของสงฆ์ตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน โดยไม่มีใครเป็นผู้ปกครองสงฆ์แทนพระองค์ แต่ใช้พระธรรมวินัยเป็นศาสดาแทน การปกครองคณะสงฆ์หลังพุทธกาล ยึดหลักการปกครองแบบธรรมาธิปไตย คือถือพระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าตรัสและบัญญัติไว้เป็นใหญ่ ไม่มีใครอยู่เหนือพระธรรมวินัย กรณีเมื่อกุลบุตรได้รับการพิจารณาจากคณะสงฆ์ให้บวชแล้ว ภิกษุผู้บวชใหม่ต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัย และอยู่ในการปกครองอบรม สั่งสอนดูแลของอุปัชฌาย์หรืออาจารย์อย่างน้อย ๕ ปี

การปกครองคณะสงฆ์ไทยสมัยปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ทำให้มองเห็นภาพรูปแบบการปกครองได้ชัดเจนว่า สมเด็จพระสังฆราชทรงดำรงตำแหน่ง ๒ ตำแหน่ง คือ ตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายก ทรงบัญชาการคณะสงฆ์

และตราพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมาย พระธรรมวินัย และกฎหมายเถรสมาคม และทรงดำรงตำแหน่งกรรมการมหาเถรสมาคม การออกกฎหมายเถรสมาคม ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง เป็นต้น ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรกับศาสนจักร เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสงฆ์ ผู้ปกครองและประชาชน เป็นความสัมพันธ์สามเส้าที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพุทธศาสนา แม้ว่าในอดีตพระสงฆ์จะอยู่ได้ด้วย การอุปถัมภ์ของประชาชนเป็นหลัก แต่พุทธศาสนาก็เป็นความสำคัญของผู้ปกครองในฐานะเป็นปัจจัยให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อชีวิตที่ทำงานตามหลักธรรม

ส่วนการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทยกัมพูชาพระพุทธศาสนาได้มีความเจริญเติบโต และเสื่อมลงไปตามยุคสมัย โดยพระพุทธศาสนาเริ่มเป็นเครื่องมือทางการเมืองนับแต่กัมพูชาทกอยู่ภายใต้การดูแลของฝรั่งเศส โดยในขณะนั้นพระสงฆ์และนักการเมืองทำการเคลื่อนไหวต่อต้านเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศส ประจำกัมพูชาให้คืนสิทธิเสรีภาพ และเอกราชแก่ชาวกัมพูชา ขณะเดียวกัน สมเด็จพระนโรดมสีหนุ ได้นำเอาหลักธรรม “สายกลาง หรือพุทธสังคมนิยม” เป็นแนวทางการบริหารประเทศ เนื่องจากทรง มีความเข้าใจเป็นอย่างดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชาวกัมพูชา ซึ่งทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่พระพุทธศาสนาค่อย ๆ เสื่อมลงในรัฐบาล นอล นอล เนื่องจากมีความขัดแย้งระหว่างพรรคการเมืองหลายฝ่าย โดยแต่ละฝ่าย

พยายามโฆษณาชวนเชื่อพระสงฆ์ให้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง โดยเฉพาะในรัฐบาลของเขมรแดง พระพุทธศาสนาตกอยู่ชั้นวิกฤติ ต่ำที่สุด เนื่องจากในสมัยนี้ไม่สนับสนุนให้มีระบบความเชื่อ และศาสนา พระสงฆ์ถูกบังคับให้สึกและสังหารชีวิต ศาสนสถาน โบสถ์ วิหาร พระพุทธรูป ตำราเอกสารซึ่งมีพระไตรปิฎกเป็นต้น ถูกทำลาย และเผาทิ้ง แต่อย่างไรก็ตาม ภายหลังกษัตริย์เขมรแดงถูกโค่นล้ม พระพุทธศาสนาได้รับฟื้นฟูอีกครั้ง แต่อยู่ในบริบทข้อจำกัด ตามข้อบังคับของภาครัฐ ปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้รับการดูแล และสนับสนุนเป็นอย่างดีจากภาครัฐ และพุทธศาสนิกชนทั่วไป ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ก็มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมหลาย ๆ ด้าน

หลักธรรมที่ใช้ส่งเสริมภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา การทำงานของผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งเป็นงานด้านการจัดการบริหารเป็นเรื่องที่มีความยุ่งยาก เพราะเห็นการทำงานกับคนส่วนใหญ่มาก หลักของพุทธศาสนาจึงมีบทบาทในการบริหารจัดการการปกครองคณะสงฆ์ในด้านต่างๆ ฉะนั้นหลักธรรมจึงมีความจำเป็น ซึ่งผู้นำต้องนำหลักธรรมเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการการปกครองคณะสงฆ์ การที่พระพุทธศาสนาเน้นคุณธรรมเป็นสำคัญ เพราะถือว่าผู้มีคุณธรรมแล้วประชาชนย่อมอยู่เป็นสุข คุณธรรมของการเป็นผู้นำนั้น เป็นหลักของการบริการที่ดี เรียกว่า ธรรมาธิปไตย หมายถึง การบริหารโดยถึงธรรมเป็นใหญ่ กล่าวคือ ยึดหลักบรรทัดฐาน หลักการและคุณธรรม เป็นแนวทางในการบริหาร และการ

บริหารนั้นต้องใช้ทั้งพระเดชพระคุณหรือใช้อำนาจและคุณธรรมซึ่งจะทำให้ได้ทั้งน้ำใจและผลงาน ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงภาวะผู้นำ มีลักษณะใช้ทั้งพระเดชพระคุณ ติเตียนหรือชี้ผิดถูกที่ควรติหรือชี้ข้อผิดข้อถูกซึ่งหลักธรรมต่างๆทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา ผู้นำสามารถนำไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยใช้ควบคู่กับกฎหมายรัฐธรรมนูญและระเบียบข้อบังคับของแต่ละสังฆมณฑลหรือหน่วยงานนั้นๆ เพื่อให้งานบริหารลุล่วงไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ เช่น ๑) อคติ ๔ มีความสำคัญสำหรับผู้นำหรือผู้ปกครองที่จะต้องละเว้นอคติ ๒) ปาปนิกรธรรม ๓ เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้นำต้องเป็นผู้มีความสามารถในกิจการดำเนินกิจกรรมขององค์กรให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ๓) อิทธิบาท ๔ ธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการทำงาน เป็นหลักในการปฏิบัติเพื่อเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ๔) พหูสูต เป็นคุณสมบัติของพระธรรมกถึกในการเผยแผ่ ต้องเป็นผู้ได้เรียนรู้มาก คงแก่เรียน ๕) ภาวนา ๔ เป็นคุณสมบัติของผู้นำในการพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ๖) กัลยาณมิตร หมายถึง บุคคลผู้มีความใฝ่รู้ตั้งตนอยู่ในธรรม เป็นผู้ชี้แนะแนวทางแห่ง ความเจริญ สั่งสอนอบรม เป็นที่ปรึกษา เพื่อนที่ดี หนังสือ หรือสื่อหลากหลายรูปแบบที่ส่งเสริมให้เกิด ปัญญา สิ่งแวดล้อมทางสังคมโดยทั่วไปที่ดีที่เกื้อกูล ซึ่งจะชักจูง หรือกระตุ้นให้เกิดปัญญาได้ด้วยการฟัง การสนทนา ปรึกษา ชักถาม อ่าน ตลอดจนการรู้จักเลือกใช้สื่อให้เกิดประโยชน์ ๗) หลักพระธรรมกถึก คุณสมบัติของพระธรรมกถึก เป็นการกล่าวถึงคุณสมบัติของ

บุคคลผู้สอนธรรม จะต้องมีความสมบัติพิเศษในการสั่งสอนประชาชนทั้งหลาย เรียกว่า คุณสมบัติแห่งพระธรรมกถึก ๘) ลีลาการสอน หรือ พุทธลีลาในการสอน หรือ เทศนาวิธี ๔ (การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง แม้ที่เป็นเพียงธรรมิกถา หรือการสนทนาทั่วไป ซึ่งมีใช้คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษ ก็จะได้ดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดี ๙) สัปายะ ๗ คือ สิ่งที่สบาย, สบาย, สบาย, สิ่งที่เกี่ยวข้อง, สิ่งที่เกี่ยวข้อง, การอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต, สิ่งที่เหมาะสม อันเกี่ยวเนื่องในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย ๑๐) พรหมวิหารธรรม ๔ หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ๑๑) สังคหวัตถุ ๔ คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี.

๕. สรุป

องค์ความรู้ของภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ในประชาคมอาเซียน: กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศกัมพูชา องค์ความรู้ของภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ในประชาคมอาเซียน: กรณีศึกษาประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น ๖ ด้าน คือ

๑) ภาวะผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ของไทยและกัมพูชา ผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ควรมีหลักกตคติ ๔ คือ ๑. ฉันทาคติ ผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ต้องไม่มีความลำเอียงเพราะความรักใคร่ในเรื่องส่วนตัว ๒. โทสาคติ ผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ต้องไม่มีความลำเอียงเพราะความโกรธหรือไม่ชอบกันเป็นการส่วนตัว ๓. โมหาคติ ผู้นำ

ด้านการปกครองคณะสงฆ์ต้องไม่มีความลำเอียงเพราะความหลงผิด ความไม่รู้ หรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ๔. ภยาคติ ผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ต้องไม่มีความลำเอียงเพราะความกลัวว่าภัยจะเกิดขึ้นกับตนเอง ถ้าได้ทำอย่างถูกต้องเหมาะสมแล้ว กตคติ ๔ เป็นทางที่ผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ไม่ควรปฏิบัติเป็นอันขาด ผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ควรมีหลักปาปนิกรธรรม ๓ ประการจะทำหน้าที่สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีในการปกครองคือ ๑. จักขุมา มีตาดี หมายถึง ผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ต้องมีปัญญามองการณ์ไกลถึงความเจริญและความเสื่อมของคณะสงฆ์โดยส่วนรวม ๒. วิรุโธ มีธรรมาจริย หมายถึง ผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ต้องจัดการธุระได้ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเรื่องการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ๓. นิสสยสัมปันโน เพียงพร้อมด้วยด้วยที่พึงพิงอาศัย หมายถึง ผู้นำด้านการปกครองคณะสงฆ์ต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์หรือที่เรียกว่ามือประสาน ๑๐ ทิศ

๒) ภาวะผู้นำด้านศาสนศึกษาของไทยและกัมพูชา แบ่งออกเป็น ผู้นำด้านศาสนศึกษาควรมีหลักกตคติ ๔ เป็นแนวทางในการทำงานจึงจะประสบผลสำเร็จในการทำงานได้ตามความมุ่งหวังคือ ๑. ฉันทะ คือ ผู้นำด้านศาสนศึกษาควรมีใจรักในสิ่งที่ทำเช่น มีใจรักในการการศึกษาเป็นต้น ๒. วิริยะ คือ ผู้นำด้านศาสนศึกษาควรมีความมุ่งมั่นทุ่มเท เป็นความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจในเรื่องการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ๓. จิตตะ คือ ผู้นำด้านศาสนศึกษาควรมีใจที่จดจ่อและรับผิดชอบในงานที่ตนทำอยู่ให้ลุล่วงไปด้วยดี ๔. วิมังสา คือ ผู้นำด้านศาสนศึกษา

ควรมีการทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา โดยใช้
 วิจารณ์ญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบ เพื่อ
 ปรับปรุงปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ผู้นำด้าน
 ศาสนศึกษาต้องมีหลักพหุสุต ๕ ประการคือ
 ๑. พหุสุตตา ผู้นำด้านศาสนศึกษาควรฟัง
 มาก เรียนมาก ท่องมาก รวบรวมข้อมูลได้มาก
 ๒. ธตตา ผู้นำด้านศาสนศึกษาควรจำได้ จำ
 สาระสำคัญให้ได้ว่าสิ่งไหนที่ควรจะต้องจับ
 ประเด็นหลักให้ได้ ๓. วาจา ปริจิตา ผู้นำ
 ด้านศาสนศึกษาควรท่องให้คล่องปาก จน
 สามารถจำได้เมื่อต้องการสามารถหยิบมา
 ใช้ได้ทันที ๔. มนसानุเปกขิตา ผู้นำด้านศาสน
 ศึกษาควรฟังให้ขึ้นใจจนสามารถสร้าง
 ภาพพจน์ขึ้นในใจแล้วสามารถอธิบายได้อย่าง
 คล่องปาก ๕. ทิฏฐิยา สุปฏิวิธา ผู้นำ
 ด้านศาสนศึกษาควรขบปัญหาให้แตก วาด
 ภาพออกมาชัดเจนแล้ว สิ่งเหล่านี้จะต้องนำมา
 ขบมาคิดตีให้แตก แล้วสามารถนำมาสรุปเป็น
 แนวคิดของตัวเองได้

๓) ภาวะผู้นำด้านศึกษาสงเคราะห์
 ของไทยและกัมพูชา แบ่งออกเป็น ผู้นำด้าน
 ศึกษาสงเคราะห์ควรมีหลักภาวนา ๔ ซึ่ง
 หมายถึงทำให้องค์กรเจริญขึ้นมี ๔ ประการ
 คือ ๑. กายภาวนา ผู้นำด้านศึกษาสงเคราะห์
 ควรมีการฝึกอบรมกายให้กุลธรรมาจริญออก
 งาม ๒. สีลภาวนา ผู้นำด้านศึกษาสงเคราะห์
 ควรมีการฝึกอบรมศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย
 ๓. จิตภาวนา ผู้นำด้านศึกษาสงเคราะห์ควรมี
 การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญออก
 งามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย ๔. ปัญญาภาวนา
 ผู้นำด้านศึกษาสงเคราะห์ควรมีการฝึกอบรม
 ปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็น
 จริง รู้เท่าทันโลกและชีวิต ผู้นำด้านศึกษา
 สงเคราะห์ควรมีหลักกัลยาณมิตร ๗ ประการ

ที่จะทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรด้านศึกษา
 สงเคราะห์ได้แก่ ๑. ปิโย ผู้นำด้านศึกษา
 สงเคราะห์ควรทำตนให้น่ารัก ๒. ครุ ผู้นำด้าน
 ศึกษาสงเคราะห์ควรทำตนให้น่าเคารพ
 ๓. ภาวนียो ผู้นำด้านศึกษาสงเคราะห์ควรทำ
 ตนให้น่าเทิดทูน ๔. วัตตัจจะ ผู้นำด้านศึกษา
 สงเคราะห์ควรทำตนให้ฉลาดปราศสอนให้ได้ผล
 ๕. วจนกขโม ผู้นำด้านศึกษาสงเคราะห์ควร
 ทำตนให้ออดทนต่อถ้อยคำของบุคคลอื่นหรือ
 คนรอบข้าง ๖. คัมภีริญจะ กะถัง กัตตา ผู้นำ
 ด้านศึกษาสงเคราะห์ควรทำตนให้สามารถ
 แฉงเรื่องที่ลึกล้ำได้ ๗. โน จัญฐานะ นิโยชะ
 เย ผู้นำด้านศึกษาสงเคราะห์ไม่ควรชักนำไป
 ในทางเสื่อม ประพฤติตนอยู่ในทำนองคลอง
 ธรรม

๔) ภาวะผู้นำด้านการเผยแผ่
 พระพุทธศาสนาของไทยและกัมพูชา แบ่ง
 ออกเป็น ผู้นำด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
 ควรมีหลักพระธรรมกถึก ๕ ประการคือ ๑.
 อนุพุทพิถัง ผู้นำด้านการเผยแผ่พระพุทธ-
 ศาสนาควรกล่าวเนื้อความไปตามลำดับ ๒.
 ปริยายทสสาวิ ผู้นำด้านการเผยแผ่
 พระพุทธศาสนาควรชี้แจงยกเหตุผลมาแสดง
 ให้เข้าใจง่าย ๓. อนุทยตัง ปฏิจจ ผู้นำด้านการ
 เผยแผ่พระพุทธศาสนาควรแสดงธรรมด้วย
 เมตตา ๔. น อามิสนตโร ผู้นำด้านการเผยแผ่
 พระพุทธศาสนาไม่ควรแสดงธรรมด้วยเห็นแก่
 อามิส ๕. อตตานญจ ปรมจ อนุปหจจ ผู้นำ
 ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาควรแสดง
 ธรรมไม่กระทบตนและผู้อื่น ผู้นำด้านการ
 เผยแผ่พระพุทธศาสนาควรมีหลักพุทธวิธี
 การสอน ๔ ที่เรียกกันว่า หลัก ๔ ส คือ

๑. สันตัสสนา ผู้นำด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาควรอธิบายให้เห็นชัดแจ้ง
 ๒. สมาทปนา ผู้นำด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาควรชักจูงให้เห็นจริงตาม
 ๓. สมุตตเตชนา ผู้นำด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาควรสอนให้เข้าใจเกิดความ กล้าหาญ
 ๔. สัมปหังสนา ผู้นำด้านการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาควรมีวิธีสอนให้ผู้ฟังรำเริง เบิกบาน เบี่ยมล้นไปด้วยความหวัง

๕) ภาวะผู้นำด้านสาธารณูปการของ ไทยและกัมพูชา แบ่งออกเป็น ผู้นำด้าน สาธารณูปการควรมีความรู้เรื่องสัปายะ ในการสร้างวัดที่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติธรรม ของพระสงฆ์มี ๗ ประการ ๑.อวาสาสัปายะ ผู้นำด้านสาธารณูปการควรมีความรู้เรื่องที่อยู่ อาศัย หรือ วัด ๒. โคจรสัปายะ ผู้นำด้าน สาธารณูปการควรมีความรู้เรื่องสถานที่ที่ไป มาสะดวกเหมาะสมแก่การปฏิบัติธรรม ๓. ภัสสสัปายะ ผู้นำด้านสาธารณูปการควรมีความรู้เรื่องการเดินทาง พุดคย การฟังธรรม ๔. ปุคคสัปายะ ผู้นำด้านสาธารณูปการ ควรมีความรู้เรื่องบุคคลที่อยู่ร่วมกันมีอัยาศัย อย่างไร ๕. โภชนสัปายะ ผู้นำด้าน สาธารณูปการควรมีความรู้เรื่องอาหารที่ สบายต่อความเป็นอยู่ในอัตภาพแห่งตน ๖. อุตุสัปายะ ผู้นำด้านสาธารณูปการควรมี ความรู้เรื่องฤดู ดิน ฟ้า อากาศ อันเป็นที่สบาย ๗ อิริยาปลสัปายะ ผู้นำด้านสาธารณูปการ ควรมีความรู้เรื่องอิริยาบถเช่น ยืน เดิน นั่ง นอน อันเป็นที่สบายในการปฏิบัติธรรม ผู้นำ ด้านสาธารณูปการควรมีความรู้เรื่องหลัก ปาปณิกธรรมมี ๓ ประการคือ ๑. จักขุมมา (ตาดี) ผู้นำด้านสาธารณูปการควรมีความรู้ เรื่องรู้ลักษณะของสินค้าที่ดีมีคุณภาพเช่น การ

หาวัสดุในการสร้างโบสถ์เป็นต้น ๒. วิจิโร (ชำนาญธุรกิจ) ผู้นำด้านสาธารณูปการควรมี ความรู้จักแหล่งซื้อขายสินค้าเช่น ไร่ วัสดุ อุปกรณ์ ในการสร้างถาวรวัตถุของวัดเป็นต้น ๓. นิสสยสัมปันโน (มีเงินทุน) ผู้นำด้าน สาธารณูปการควรรู้จักแหล่งกู้เงินมาลงทุน เพื่อมีเงินทุนหมุนเวียนเช่น รู้จักญาติโยมที่มี จิตศรัทธาออกเงินค่าก่อสร้างให้ก่อนแล้วค่อย ทำบุญทอดผ้าป่าและอื่นๆ แล้วนำเงินมาคืน เป็นต้น

๖) ภาวะผู้นำด้านสาธารณสงเคราะห์ ของไทยและกัมพูชา แบ่งออกเป็น ผู้นำด้าน สาธารณสงเคราะห์ควรมีหลักพรหมวิหารมี ๔ ประการคือ ๑. เมตตา ผู้นำด้านสาธารณ สงเคราะห์ควรมีความปรารถนาให้ผู้อื่นมี ความสุข ๒. กรุณา ผู้นำด้านสาธารณ สงเคราะห์ควรมีความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้น ทุกข์ ๓. มุทิตา ผู้นำด้านสาธารณสงเคราะห์ ควรมีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ๔. อุเบกขา ผู้นำ ด้านสาธารณสงเคราะห์ควรมีการรู้จักวางเฉย คือ การวางใจเป็นกลาง ผู้นำด้าน สาธารณ สงเคราะห์ควรมีหลักสังคหวัตถุ ซึ่งเป็นธรรม อันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจผู้อื่นมี ๔ ประการคือ ๑ ทาน ผู้นำด้านสาธารณ สงเคราะห์ควรมีการให้ แบ่งปันแก่ผู้อื่นตาม กาลอันสมควร ๒. ปิยวาจา ผู้นำด้านสาธารณ สงเคราะห์ควรมีพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ นุ่มนวล อ่อนหวาน ๓. อัตถจริยา ผู้นำด้านสาธา รณสงเคราะห์ควรทำตนให้เป็นประโยชน์ ตามกำลังสติปัญญาของตน ๔. สมานัตต ตา ผู้นำด้านสาธารณสงเคราะห์ควรวางตนให้ เสมอต้น เสมอปลาย วางตนเหมาะสมกับ ฐานะ ตำแหน่งหน้าที่การงาน ไม่เอาเปรียบ ผู้อื่น ร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน

บรรณานุกรม

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎกและหนังสือภาษาไทย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

เนตร์พัฒนา ยาวีราช, ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : บริษัท

เซ็นทรัลเอ็กซ์เพรส จำกัด, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), ภาวะผู้นำ ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ,

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖.

สง่า หล่อสำราญ, ตำนานพระพุทธสาวก, กรุงเทพมหานคร : อักษรสยามการพิมพ์, ๒๕๔๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), นิตินศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

พระมหารุ่งโรจน์ ธรรมภูษเมธี (ศิริพันธ์), การศึกษาวิเคราะห์หลักภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถร

วาท, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

